וַיִּבְאוּ אֹתָם

היו ימים שנסיעה **בטרמפים או באופניים** הייתה דרך שגרתית להגיע לקבר יוסף | במשך שנים מאתגרות ומיוחדות בהן פעלה **ישיבת 'עוד יוסף חי'** בלב העיר שכם, היא הפכה לבית יוצר רוחני למי שהפכו לימים לדמויות בולטות בעולם התורה והשפעת חסידות | התקווה לתיקון חטא מכירתו לישמעאלים בפעם השנייה **לא אבדה מעולם**, ולאחרונה היא אפילו עולה קומה

יעל בנימין

חי יוסף

לפי אנשים פוקדים מדי שנה את ציונו של יוסף הצדיק בשכם, וזוכים להתפלל שם במסגרת ביקורים חודשיים קצרים באבטחת צה"ל. עבור חלקנו זו המציאות המוכרת היחידה, אלא שעד לפני 25 שנה פעלה באתר הציון ישיבת 'עוד יוסף חי' בתנאים מאתגרים במיוחד, כשהיא מקבצת סביבה מעגל קטן ומיוחד של תלמידי ישיבה, חסידים ושלל דמויות צבעוניות וקסומות שרק בשכם יכלו להסתופף יחד, תחת קורת גגו של יוסף הצדיק.

הסכמי אוסלו הארורים נתנו כוח, נשק ועוזות מצח הולכת וגוברת בידי המרצחים הערבים, שהתקיפו ושרפו את ציון הקבר והישיבה פעמיים: במאורעות סוכות תשנ"ו, המוכרים כאירועי פתיחת מנהרות הכותל, במהלכם נפלו שישה חיילי צה"ל הי"ד, ובערב ראש השנה תשס"א, עם פרוץ האינתיפאדה השנייה (ונפילת שוטר מג"ב מדחת יוסף) מאז נטש צה"ל את הנוכחות הקבועה במקום.

למרבה הפלא, דווקא בשנים ההן מעגל המבקשים והפוקדים את יוסף היה קטן ומצומצם, ואילו היום הוא גדול לאין שיעור, כך שאולי דווקא שנות הריחוק שיוצרות את הגעגוע יהוו את התשתית לשיבה מלאה אל יוסף. בשבועות אלו, בהם עוסקים שלומי אמוני ישראל בדמותו המאירה של יוסף הצדיק, שוחחנו עם מבחר מהדמויות המיוחדות שצמחו בצילו.

"הגעתי לשכם כשנה אחרי פינוי ימית, כשהיינו נשואים חצי שנה", פותח הרב דוד דודקביץ', רב היישוב יצהר וראש ישיבת רועה ישראל. "בתקופה הזו החלה התעוררות ציבורית, מתוך רצון לייצר תיקון לחטא נטישת הארץ בחבל סיני. למדתי אז בישיבת אור עציון והתגוררנו ברחובות, כאשר יום אחד הגיע אלינו גיסי, הרב גדי בן זמרה, וסיפר שמתארגן גרעין להקמת ישיבה בשכם, וביקש מאיתנו להצטרף. עזבנו את הדירה באמצע השכירות, ועברנו לקדומים. החותן הצדיק שלי ששילם את הכל שמח בהחלטה ונתן לנו גב", הוא נזכר בהערכה. "הייתה בשכם תחושה נוכחת של חידוש הברית עם מעמד הברכה שמתקיים בה, ושאנחנו שותפים בבניין עוד נדבך של משיח בן יוסף, שיצמיח בהמשך את צמח דוד. אני חושב שמתוך שתי התחושות הללו, זכינו להיות חבורה שבה נפתחו לכולנו שערים עמוקים מאוד לתורה ולפנימיות התורה, עם רצון גדול להבין את רצון הבורא ולהעמיק במשמעות התורה על כל חלקיה הפנימיים. התנועה הזו התהוותה שלב אחרי שלב דרך התלמידים והרבנים, שכל אחד מהם הוסיף עוד קומה".

בשונה מהרב דודי ומתלמידים נוספים שהגיעו לגור ביישובי הסביבה כדי ללמוד בשכם, אצל נעם לבנת, תושב אלון מורה ומראשוני התלמידים, כיוון התנועה היה הפוך. "הייתי קשור לגרעין אלון מורה כשהוא היה עדיין באתר שלימים הפך ליישוב קדומים, והשתתפתי גם בעליה לסבסטיה. הגעתי לשם בתור אדם שאינו שומר מצוות, וההתפעלות מהאנשים ביחד עם החיבור אליהם גרמו לי לחזור בתשובה. הלכתי ללמוד בישיבה לחוזרים בתשובה - 'אור שמח' בירושלים, תוך כדי שאני ממשיך לשמור על קשר הדוק עם הגרעין.

"כשהחבורה עברה לצד המזרחי של שכם והיישוב אלון מורה החל להיבנות במיקום שבו הוא נמצא עד עצם היום הזה, קניתי לי שם בית ומיד אחרי החתונה נכנסנו לגור בו. בהתחלה תכננתי ללמוד בכולל באלון מורה אבל לא הסתדרתי, אז קפצתי לקבר יוסף כדי לראות, כי ידעתי שגם שם יש ישיבה. ברגע שהגעתי נשביתי בקסמו של המקום ובקסמם של האנשים, החלטתי שזה מקומי, ונשארתי שם עד לנטישתו בשנת תשס"א. בהתחלה לא הייתי מודע לעוצמה ולחשיבות הבלתי נתפסת של המקום לאורך כל ההיסטוריה ועד ימינו, והמודעות הזו כמובן הלכה וגדלה עם הזמן".

הרב מיכי יוספי שכולכם בוודאי מכירים מדפי העלון הזה, הגיע לישיבת עוד יוסף

חי בשנת תשנ"ח. הוא גדל אמנם בבית חרדי ליטאי, אבל במסגרת מסע החיפוש האישי הגיע גם למחוזות יהודה ושומרון. "יום אחד פגשתי את רומם אלדובי, הכרנו דרך חבר משותף באירוע כלשהו, והוא סיפר לי על הישיבה שהוא הקים בשכם. זה היה נשמע בראשיתי ומשמח – להיות בשכם, עיר הברית. באותם ימים הייתה שם ממש הרגשה נעימה, גם במרחב מסביב.

"פעם אחת הבאתי את האופניים מבית הוריי בבני ברק", הוא מספר כדי להמחיש את המציאות שהיום נשמעת בלתי נתפסת, "לקחתי אותם בטרמפים, חיכיתי בסבלנות עד שהגיע רכב גדול שאוכל להעמיס אותם עליו, המשכתי אתו עד צומת תפוח ומשם גלשתי לבדי בירידה עד קבר יוסף, דרך מחנה הפליטים בלאטה. באותם ימים זה לא היה דבר מסוכן או לא שפוי, מה שהיום עלול להישמע כך. בקבר יוסף הכרתי לראשונה את הספר ליקוטי מוהר"ן, שהשפיע עליי מאוד, ובאופן כללי התקופה הזו בישיבה השפיעה עלי את הפתיחות: שם נחשפתי ללימוד החסידות ולדעות מגוונות. זה היה בית מדרש של ויכוחים מתוך כבוד גדול והדדי, ושל חדות מחשבה וחשיבה יצירתית שלא הכרתי קודם לכן. אפשר לומר שהתקופה הזו ממש בנתה אצלי את יסודות עולמי הרוחני, והזיכרונות של אותם ימים מופלאים בקבר יוסף נשארו עמי עד היום".

קנאות + המתקה

כמו עבור רבים אחרים, גם עבור הרב יהודה ליבמן, כיום תושב מגדלים ומנהל ישיבת פרי הארץ ברחלים, השנים בקבר יוסף היוו מנוע של צמיחה ועשייה בתחומים רבים. "כתוב שיעקב אבינו שלח את יוסף לראות את שלום אחיו כשהיה בן 17 שנה", "וישלחהו מעמק חברון ויבוא שכמה" – וגם אני זכיתי סמוך מאוד לגיל 17 להגיע לשכם. הייתי תלמיד בישיבה לצעירים בירושלים, ובסוף כיתה י"א החלטתי שחשקה נפשי בישיבה גבוהה. הגעתי באזור טבת של שנת התשמ"ח, זמן קצר לפני פרוץ האינתיפאדה הראשונה. אני זוכר עוד את הימים ההם שאנשים מהאזור אמרו לי: "תתפוס טרמפים, ובדרך תגיד שאתה רוצה לקבר יוסף". עליתי על טרמפ צבאי מצומת תפוח, הנהג עצר לי מעל הכפר בלאטה ואמר: "תרד פה, תלך ברגל כמה מאות מטרים ותגיע". היום זה נשמע כמו סיפור דמיוני. ירדתי במרכז שכם, בחורצ'יק צעיר בלי נשק, ושאלתי את הערבים: "איפה זה נבי יוסוף?" כיוונו אותי למקום, ואכן הגעתי.

"הפנימייה של הבחורים הייתה ביצהר, והאברכים היו מכל מיני יישובים באזור. הרב אליעזר איגרא שליט"א היה אז ראש הישיבה, וזו הייתה חבורה מאד מעניינת. נחתתי לתוך ישיבה מופלאה שהאווירה בה הייתה מאוד רוחנית, גבוהה ורצינית. היו שם דיונים ברומו של עולם בסוגיות הכי מרתקות: דת ומדינה, לאום, חסידות והרב קוק, היחס למדינה, לצבא ומאבקים. זה היה בית מדרש שגידל אותנו. זה נשמע משעשע ואולי גם בלתי נתפס", הוא עובר רגע לצד הגשמי של הסיפור, "אבל באותם ימים כמעט את כל האספקה של הישיבה היינו קונים בשוק של שכם, עד פרוץ האינתיפאדה.

"בשנת תשמ"ט הרב איגרא הלך להיות רבו של כפר מימון ודיין בבאר שבע, והישיבה התחילה לחפש רב. לצורך המטרה החשובה הקמנו פורום שבו דנו בנושא שעות על גבי שעות, ולבסוף בחרנו ברב יצחק גינזבורג. זו הייתה בחירה היסטורית", הוא אומר בהתפעלות, "שנתנה הרבה משמעות וכיוון חדש לישיבה. הרב יצחק לא היה מוכר כל כך באותם ימים, אבל כבר אז הוא היה דמות מאוד מיוחדת – רב חב"דניק אבל לאומי. החיבור המופלא הזה הכניס אש חדשה, וייצר חיבורים נוספים בין כל מיני ניגודים וסגנונות. התוועדויות, למשל, הן היום אירוע מוכר ורווח, אבל אז זה היה חידוש, כי הציבור הדתי היה רגיל פחות או יותר לבית המדרש של הרב קוק, ופתאום יש בית מדרש עם בסיס דתי־לאומי שמקבל על עצמו ראש ישיבה חב"די. הרב יצחק היה ועודנו דמות ססגונית ומרתקת, והבחירה הזו הכניסה שפה חדשה והפכה את בית המדרש למקום מאוד מעניין. הייתה הרבה קנאות בשכם", הוא מוסיף, "אמנם זו הייתה קנאות של קדושה, אבל עדיין קנאות, והחסידות הכניסה לתוכה הרבה המתקה".

> הייתה בשכם תחושה נוכחת של חידוש הברית עם מעמד הברכה שמתקיים בה, ושאנחנו שותפים בבניין עוד נדבך של משיח בן יוסף, שיצמיח בהמשך את צמח דוד

שיעור א' של תלמיד אחד

דוד גולדשמיד הוא כיום תושב שכונת עין כרם בירושלים, כותב, מרצה ומחנך, ולמרות שעבר בחייו תחנות רבות, נשמע שהמשמעותית שבהן הייתה ישיבת 'עוד יוסף חי' בשכם. "את החבורה שהקימה את הישיבה פגשתי כשהייתי בכיתה י"א", הוא מעלה את זכרונותיו. "בתוך החבורה הזו אפשר היה למצוא את יהושע שפירא, שהיה אסור לקרוא לו 'הרב'; איציק שפירא, שגם לו היה אסור לקרוא הרב; הרב דודי, שנאלץ לקבל את זה שכן יקראו לו הרב רק כי הוא רב יישוב, אז הוא הבין שזה חלק מהעסק; ישראל אריאל, שעד היום אסור לקרוא לו הרב למרות שהוא מלמד הרבה תורה; נעם לבנת, הרב גדי בן זמרה, דודו רוזן – תלמיד של מוהרא"ש שעסוק כל היום בתפילות ותיקונים, ביחד עם יהודה רובין ע"ה שהביא את הטוויסט החב"די החריף והלל ליברמן הי"ד. וכמובן הצעירים יותר – יוסי פלאי ושי דאום, שגם הם היום כבר נקראים 'הרב', ודמויות כמו שלמה ליבמן הי"ד. בקיצור, הייתה שם קלחת מבעבעת, זה היה פשוט מקום שמעל לזמן ולמקום".

חלק ניכר מתלמידי קבר יוסף הגיעו מישיבה לצעירים, הודות לשיעור חצי מחתרתי לשמיניסטים שהעביר ר' ישראל אריאל – מראשוני התלמידים בשכם. "מבחינתי,

ראיתי את עצמי מלכתחילה כמרכזניק עם 'טוויסט'', מחייך דוד. ''אהבתי מאוד לקרוא שירה ופילוסופיה, היה לי בארון בפנימייה בר חצי מחתרתי והייתי יושב בשיעורים וסורג. אפשר לומר שהייתי טיפוס קצת מוזר, אבל הייתי מאוד מרכזניק בהשקפות שלי ולכן בהתחלה היה ברור לי שאמשיך לישיבה גבוהה באפיק הזה, והתלבטתי בין מרכז לבית אל. כשסיימנו את השמינית כבר היה לי ברור שאני רוצה משהו אחר מהתלם, ומיד אחרי תקופת הבגרויות נסעתי לקבר יוסף.

''בה' אב נסעתי עם חברים משם להתוועדות של הרב יצחק גינזבורג בצפת לכבוד הילולת האריז''ל, וכשחזרנו מהנסיעה הזו היה לי ברור שזה המקום שלי, ואם אני עוזב אותו יוצאת נשמתי. שאלתי את הרב יצחק אם הוא מוכן לקחת עלי אחריות כי אני רוצה ללמוד ברצינות, והוא הסכים''. דוד היה התלמיד היחיד שהצטרף באותה שנה, כך שכל שיעור א' של הישיבה הסתכם אז בתלמיד אחד.

''החלק האחורי של מתחם הציון היה סגור בסככת איסכורית שקראו לו 'ההאנגר'', הוא שולף כמה תמונות מהעבר כדי להעביר את החוויה והתנאים המאתגרים בהם פעלה הישיבה. ''בהאנגר היה כל המרחב הלוגיסטי של הישיבה, מחוץ לבית המדרש שפעל במבנה קטנטן סמוך לציון עצמו: ספריה, מיטות קומותיים למנוחת צהריים, חדר אוכל ומטבחון''.

''כל אחת מהדמויות שהזכרתי'', הוא מוסיף, ''וגם אלו ששכחתי, הם אנשים שכל אחד מהם יכול להזיז את העולם, ורבים מהם אכן עשו זאת: הקימו מוסדות ועשו דברים עצומים. אני אף פעם לא הייתי דמות של מעיין אלא של בור שאוסף את המים שאחרים נבעו מתוכם, ויש לי את היכולת לעבד ולהנגיש, אבל הנביעה המטורפת והאינספירציה הזאת, הכל כך רבגונית, שבתָה את ליבי בצורה שפשוט אי אפשר לתאר. כל אחד מהאנשים האלה הלך למקום אחר ופעל מה שפעל, אבל זה היה סוד הקסם של המקום הזה, כמובן בנוסף לקסם הסגולי של יוסף הצדיק. הייתה שם תחושה שאנחנו באמת נמצאים באיזשהו מקום שנקרא טבור הארץ. מצד אחד הוא סוג של 'חור', אבל מצד שני זה המקום הכי מרכזי שיש''.

''כיוון שבדרך כלל לא היה אפשר לישון בשכם'', מסביר דוד, ''האברכים היו חוזרים הביתה בשש, ואנחנו הבחורים היינו נשארים עד עשר בלילה. כשהיינו עולים ליצהר, מהרבה בחינות זה היה הרגע שבו היום מתחיל. צריך להגיד שעניין החוצפה היה חלק בלתי נפרד מהעסק'', הוא מסביר את הסיטואציה בחיוך. ''קודם כל, הייתי דופק לאנשים בדלת על בסיס יומיומי ומתיישב אצלם, ומבחינתי זה היה ממש חלק מהקסם שדיברתי עליו. הרבה פעמים הייתי מגיע ומודיע שאני רעב, ושואל אם יש משהו לאכול. פעם אחת, נכנסתי לבית של משפחת אריאל - נעה ז''ל וישראל יבדל''א - כשהם לא היו בבית. הייתי מאוד רעב, חיטטתי להם במקרר ובחוצפתי האינספירציה הוצאתי איזה סיר ופשוט חיסלתי אותו. פתאום הבנתי שאולי הם בנו על זה, ואולי זה לא היה כל כך לעניין מה שעשיתי. כ'תשלום' ישבתי וכתבתי להם שיר בחרוזים על עמוד שלם, שמתאר את הסיטואציה. הרבה שנים אחר כך, נעה עוד הייתה מזכירה לי את השיר הזה.

ישיבה שכולה חידוש. הרב יצחק גינזבורג עם ר' שלמה קרליבך בהכנסת ספר תורה לישיבה בקבר יוסף בשנת תשנ"ד

''לפני כעשר שנים גרנו במצפה רמון'', הוא קופץ כמה שנים קדימה, ''והייתה מסיבת סוף שנה בתלמוד תורה שלימדתי בו. כחלק מהאירוע, ירדנו למכתש רמון עם פק''ל קפה והתחלקנו לזוגות. המשימה הייתה לשאול אחד את השני כל מיני שאלות מתוך כרטיסיות. השתבצתי עם בחור שאני מעריך אותו מאוד, ואחת השאלות הראשונות שהוא שאל הייתה: לאיזה מקום אתה מתגעגע? לא הייתי צריך לחשוב הרבה כדי לענות לו שאני מתגעגע למקום שלא קיים יותר, בגלל שהוא תלוי תקופה. מובן שהכוונה הייתה לקבר יוסף, באותה תקופה שלמדתי שם''.

גן עדן מקדם

''כשהרב יצחק היה מגיע, היה שיעור בספר 'פרק בעבודת ה'' בסוף סדר בוקר. השיעור הזה היה בשבילי תערובת של חוויה רוחנית מטורפת, וסטירת לחי עוד יותר מטורפת'', אומר דוד. ''זה היה המקום שבו התוודעתי לשפה של הרב יצחק ושל חסידות באופן הזה. גם לפני כן למדתי חסידות אבל בצורות אחרות, והדיבור על השפלות והביטול ועל זה שאני לא חייב כל הזמן לשים את עצמי במרכז, זו הייתה שפה חדשה שהדהימה אותי. לא תמיד היא הייתה לי קלה לעיכול, הרבה פעמים הייתי יוצא באמצע כי הרגשתי שאני כבר לא יכול לשאת יותר, אבל אני יכול להגיד שהשיעור הזה בנה לי את האישיות במידה רבה.

''גן העדן הכי גדול'', הוא ממשיך, ''היה באירועים מיוחדים שבהם היו מגיעים בדרך

> בקבר יוסף הכרתי לראשונה את הספר ליקוטי מוהר"ן, שהשפיע עליי מאוד. שם נחשפתי ללימוד החסידות ולדעות מגוונות. זה היה בית מדרש של ויכוחים מתוך כבוד גדול והדדי

הרב דודי דודקביץ

כלל אוטובוסים של אנשים מבחוץ: אם זה יסוד שביסוד, ל"ג בעומר או כל מיני זמנים קבועים של התוועדויות מיוחדות. פעם ר' שלמה קרליבך הגיע להופעה, ולראות אותו על הבמה בקבר יוסף יחד עם הרב יצחק זו הייתה מבחינתי התרגשות גדולה. זה אמנם נושא לכתבה אחרת, אבל אני יכול להגיד שר' שלמה הציל את חיי", הוא משתף בכנות, "וכשראיתי אותו שם עולה לשיר, פשוט קפצתי לבמה לקבל ממנו חיבוק ונשיקה. בהמשך התברר שזה הרגע שבו מי שלימים נהייתה אשתי, שהייתה שם בקהל כמובן בלי שידעתי על כך, החליטה שאנחנו כנראה הולכים להתחתן. זה לקח עוד זמן, ואני ממש זוכר שבכל התקופה של ההיכרות והאירוסין קיבלתי אהבה אינסופית מהרב יצחק. הוא הכיר את המשפחה שלה, ומאוד שמח על השידוך הזה".

"לא אצל כולם זה היה כך", הוא אומר, "אבל אצלי הדמות המופלאה של הרב יצחק התמזגה עם העניין של יוסף, מבחינתי זה היה דבר אחד. הרב יצחק הוא יהודי נושא הפכים בצורה מופלאה. אני זוכר את ההתוועדויות שלו בג' אלול לכבוד הילולת הרב קוק. אני חושב שהדבר הכי משמעותי שלקחתי משם, זה הרצון להיות נושא הפכים ולהכיל הרבה צורות של עבודת ה'. זו הייתה שאלה ששאלנו את עצמנו הרבה בקבר יוסף: מה יותר נכון, וגם מה יותר קשה: להתחייב לשיטה אחת או לנסות לקחת מהכול. יש אמנם הרבה ביטחון ושלווה בבחירה ללכת על דרך אחת, אבל אני הכרעתי על הדרך השנייה".

לכו ונמכרנו לישמעאלים

"בשלב מסוים עברתי לישיבת ההסדר בקרית ארבע והתגייסתי לצבא", חוזר הרב

הרב יהודה ליבמן

יהודה ליבמן לסיפורו האישי, "ובשנת תשנ"ד חזרתי לישיבה כאברך. באותם ימים הרב יצחק לא היה מגיע כל יום אלא שימש כראש ישיבה 'מלמעלה', והרב יהושע שפירא היה סוג של ראש הישיבה בפועל. הרב יהושע הביא לישיבה קבוצה של בחורים חדשים, וגם 'ייבא' את אחיו ר' איציק שפירא - שהיה אז ר"מ בישיבה בתל אביב - להיות ר"מ אצלנו, כשלימים הפך לראש הישיבה בפועל, במשכנה הזמני ביצהר. בסוף אותה שנה הרב יהושע הלך להקים את ישיבת רמת גן, ואז הדמויות הדומיננטיות בשטח היו הרב איציק והרב דודי.

"אני זוכר שבסיום השנה הראשונה לנישואיי, הם קראו לי לחדר ואמרו: "זהו, הסתיימה תקופת 'נקי יהיה לביתו שנה אחת', עכשיו אתה יוצא לשליחות, להקים את מטה שכם". זה היה בתקופת המאבק נגד הסכם אוסלו, שבמסגרתו שכם כולה תוכננה להתפנות מכוחות צה"ל, וקבר יוסף היה אמור להיות מופקר לידי האויב. פתחנו במערכה ציבורית גדולה, הבאנו מאות אלפי יהודים לקבר יוסף בשלל אירועים, והפעלנו לחץ ציבורי על כל מיני מקבלי החלטות. ההישג שהצלחנו להשיג בסופו של דבר, הוא שקבר יוסף נשאר בשליטה יהודית עם שמירה ביטחונית, ויש אוטובוס ממוגן ירי שמכניס את התלמידים ומוציא אותם.

"ח"י כסלו לפני 30 שנה זה היום שבו צה"ל עזב את שכם" הוא מספר בצער. "אנחנו, חבורת הישיבה, נאבקנו עד הרגע האחרון, ולמרות שהכריזו על שכם סגורה ומסוגרת הצלחנו להיכנס ולהגיע עד קבר יוסף - כל החבורה - ושם עצרו אותנו. היינו במעצר מאותו בוקר, וביו"ט כסלו אחרי הצהריים שוחררנו. עברנו שם יומיים מלאים וגדושים בהרבה שירים, חיזוקים וכיסופים. השבר והכאב על מסירת שכם ומכירת יוסף לישמעאלים היה גדול, אבל הרגשנו שאנחנו ביחד ואנחנו מתחזקים. הרעדנו את הכלא בשירה, ריקודים ושמחה, ואף אחד לא היה יכול עלינו. כשיצאנו הרגשנו בבחינת חג הגאולה הפרטי שלנו, אבל יצאנו למציאות שונה שבה שכם כבר לא בידינו וקבר יוסף נותר כמובלעת יחידה בשטח עוין. מיד כשיצאנו מבית הכלא נודע לנו על פטירתו של הצדיק הרב משה צבי נריה זצ"ל, וחלק מהחבורה עוד הספיקו לנסוע לכפר הרא"ה ולהשתתף בהלוויה.

"מיד למחרת פתחנו אוהל עם בית מדרש בפאתי שכם, מתוך מטרה לשבת במקום

הכי קרוב שאפשר ליוסף הצדיק. היינו שם במשך כמה חודשים, בגשם וברוחות. אחי הקדוש שניאור שלמה הי"ד היה מ'אש התמיד' שהחזיקו את המקום הזה, יחד עם עוד תלמידים, ואנחנו האברכים הגענו הרבה לחזק. במשך כמה חודשים ישבנו על אם הדרך, עד שאישרו לנו לחזור לקבר יוסף. כבר אי אפשר היה להיכנס ברכבים פרטיים כמו שהיינו רגילים, כי השליטה בעיר עברה לידיהם של המחבלים. נכנסנו בהתחלה עם משאיות ולאחר מכן עם אוטובוסים, ושם התחיל פרק חדש של ישיבת 'עוד יוסף חי' בשכם, פרק יותר מאתגר, שבו אנחנו לא יכולים להיכנס ולצאת כאוות נפשנו, אלא יש אוטובוס שנכנס ויוצא כמה פעמים ביום. היו הרבה מאבקים סביב העצמאות שלנו תחת שלטון האויב, אבל עם כל זה הצלחנו לקיים את הישיבה באמונה ובשמחה עוד כמה שנים טובות".

בראש השנה תשס"א הגיע המון ערבי לתקוף את מתחם הציון. מדחת יוסף, שוטר מג"ב דרוזי, נפגע מירי. הפינוי שלו התעכב שעות ארוכות, עד שנפטר מפצעיו. כמה מבוגרי הישיבה הגיעו לנחם את משפחתו, ואף שמרו אתה על קשר לאורך שנים רבות. בשבת תשובה צה"ל נסוג מהמתחם בהוראת ראש הממשלה אהוד ברק, וזמן קצר לאחר מכן נכנסו שוב לציון הקדוש המוני

שניאור שלמה ליבמן הי"ד

הלל ליברמן הי"ד

דיון בכנסת בנושא הנוכחות היהודית בקבר יוסף. מימין לשמאל: הרב יוסי פלאי, הרב דודי דודקביץ, הרב איציק שפירא, הרב דודו בן נתן, ר' ישראל אריאל, הרב יהודה ליבמן, נעם לבנת, רבקה לבנת

ישמעאלים חדורי שנאת ישראל, העלו אותו באש, ביזו והשחיתו ולאחר מכן צבעו את גג הקבר בירוק, בטענה שזה בכלל אתר מקודש למוסלמים".

הרב הלל ליברמן הי"ד, מוותיקי הישיבה, היה איש תם ומופלא שנפשו הייתה קשורה בכל נימיה ליוסף הצדיק. "מיד עם עלייתו ארצה, הוא הגיע לאלון מורה לטיול" מספר עליו נעם לבנת, "הוא היה אז סטודנט, קצת 'היפי', עם שיער ארוך ומקל טיולים שנחת אצלנו לשבת שהייתה מאוד גשומה וכל הבית היה מוצף מנזילות וחשוך מהפסקות חשמל. למרות התנאים הוא יצא מהשבת הזו 'באורות' ומאז נשאר בן בית, ולימים הכיר פה את אשתו יעל שהייתה בשנת שירות ביישוב". כששמע הלל את הבשורה הבלתי נסבלת על חילול הציון, נפשו לא ידעה מנוח. הוא יצא מאלון מורה עטוף בטלית כדי להגיע מהר ליוסף, ונרצח בדרכו לשם.

לאחר הנסיגה משכם, הדעות היו חלוקות לגבי המשך הדרך. היו שאמרו שאם לקחו לנו את שכם נמשיך קדימה לירושלים, אך הגישה של נעם הייתה שצריך להיות כל הזמן עם העיניים על שכם, אחרת נאבד את התוכן והכיוון. מתוך התפיסה הזו הוא הקים עם עוד כמה חברים את בית המדרש 'תועה בשדה' ליד המחנה הצבאי בה"ד 3, סמוך לכניסה לעיר. "עד היום אנחנו ניצבים שם בנקודת היציאה, בשער שממנו מגיחים לקבר יוסף", הוא מספר, "מתוך תקווה ואמונה חזקה שעוד בימינו נזכה לחזור לשם. חלפה כבר רבע מאה, ואנחנו עוד לא רואים את זה. אבל יש כבר איתותים ותקוות שמתחזקות, ואנחנו מקווים שזה יקרה בקרוב".

הגיע הזמן

צבי סוכות, תושב יצהר וחבר כנסת, הגיע לישיבת עוד יוסף חי כמה שנים אחרי שגלתה ממקומה הטבעי בשכם למשכנה הזמני ביצהר,

> הדבר הכי משמעותי שלקחתי משם, זה הרצון להכיל הרבה צורות של עבודת ה'. זו הייתה שאלה ששאלנו את עצמנו הרבה בקבר יוסף: מה יותר נכון, וגם מה יותר קשה: להתחייב לשיטה אחת או לנסות לקחת מהכול

כך שהוא כבר שייך לדור שלא כל כך ידע את יוסף, כמו גם את מי שנעשה לימים חמיו, הרב הלל ליברמן הי"ד. למרות העובדה הזו, ואולי דווקא בגללה, הוא פעיל כבר שנים רבות כדי להחזיר עטרה ליושנה, ולחזור ליוסף הצדיק בראש מורם ומתוך גאווה יהודית.

"כנער צעיר", הוא מספר, "היום הראשון שהגעתי לישיבה ביצהר היה ח' תשרי תשס"ח, יום השנה השביעי להפקרת קבר יוסף, שהוא גם יום האזכרה לר' הלל ליברמן הי"ד, שבהמשך הפך לחמי. באותו יום הגיע אלינו לישיבה נעם לבנת וחילק דפים עם הטקסט של השיר 'שירת שכם' של ר' הלל. הוא לימד אותנו את המנגינה וסיפר על ההווי המיוחד שהיה בישיבה ועל סיפור ההפקרה הכפול, גם בראש השנה וגם בשבת שובה שאחריה. הדברים עשו עלי רושם חזק, והמחשבה על כך שהישיבה בה אני לומד גורשה ממקומה רק לפני שמונה שנים, וכרגע אנחנו בעצם באתר זמני כשהעיניים נשואות לשכם, עמדה מול עיניי לאורך השנים הבאות.

"בשנת תש"ע הקמתי יחד עם מאיר ברטלר, מאיר אטינגר וחברים נוספים את מטה 'גרעין שכם - חוזרים לשכם'. רתמנו את המועצה האזורית שומרון לפעילות, ארגנו הפגנות, צעדות ואירועים תחת הכותרת 'עשור ולחזור'. בעקבות הפעילות, צה"ל נתן אישור לשיפוץ מחדש של מתחם הקבר והמצבה. בהמשך אותה שנה התחתנתי עם חיה, בתו של הרב הלל. לא זכיתי להכיר את חמי בחייו, אבל אני יכול לספר שהוא עלה בגפו לארץ והגיע למקום הראשון אליו הגיע היהודי הראשון - לשכם. כל רגע פנוי שהיה לו הוא ישב ולמד בציון יוסף הצדיק, וכתב חידושי תורה שמקשרים בערך כל מה שכתוב בתורה לעיר שכם. את ביתו הוא בנה באלון מורה עם חלונות גדולים שצופים על יוסף הצדיק, ובחנוכת הבית הוא חיבר את 'שירת שכם' - שיר מיוחד בראשי תיבות לכבודה של העיר".

בי"ח ניסן תשע"א, חול המועד פסח, קמנו בבוקר לבשורה קשה מנשוא. בן־יוסף, בנם של נעם ורבקה לבנת שכולם קראו לו בניו, שהיה גם שכן וקרוב משפחתה של כותבת השורות, נכנס בלילה לקבר יוסף באופן עצמאי יחד עם קבוצה של חסידי ברסלב. 'שוטר פלסטיני' ירה לכיוונם, והוא נהרג במקום. במקום שבו נכנס בבריתו של אברהם אבינו ועל שמו נקרא, הוא נרצח על קידוש ה'.

"בניו היה חבר קרוב שלי", נזכר צבי, "ובילינו לא מעט זמן ביחד בקבר יוסף. הרצח הציף מחדש את העובדה שהמקום הופקר לחסדי הרשות הפלסטינית, מה שגרם לנו לעלות קומה נוספת במאבק. שדולת ארץ ישראל בכנסת והמועצה האזורית שומרון הביאו חברי כנסת לביקור במתחם לאור היום, ובסופו של דבר הוסדרו בצורה מאורגנת הכניסות הקבועות מדי חודש".

"לפני כחמש שנים הקמתי את תנועת 'אמונים' ביחד עם חברי יוסי דגן, ראש

מועצת שומרון שמסור בכל ליבו לנושא יוסף הצדיק. במסגרת התנועה, ארגנו מספר צעדות ואירועים יחד עם נוער יישובי השומרון בדרישה לחזור ליוסף. הדפסנו חולצות, סטיקרים ודגלים, והקריאה לחזור אל יוסף הצדיק שבה ועלתה.

"לפני כשנה פנה אליי הרב דודו בן נתן, ראש ישיבת פרי הארץ, שאני קשור אליו מאוד", הוא עובר לספר על הצעד הבא בתהליך, "ואמר שבעקבות אבדן בנו האהוב שובאל שנפל בקרב בלבנון, התעורר בו הרצון לפעול למען חזרה אל יוסף הצדיק. שובאל נקרא בשמו מתוך ציפייה שהקב"ה ישיב אותנו לשכם עיר הברית, והרב בן נתן החליט בעקבות האבדן לפעול לשיבה מלאה למקום. הוא יזם מדי שבוע תפילת מנחה קבועה בכניסה לשכם בהשתתפות רבים מתושבי האזור, כחלק מהמאבק למען החזרה לעיר. בנוסף, החתמנו כ־64 חברי כנסת ושרים על עצומה הקוראת לחזור ליוסף הצדיק, ואף קיימנו כנס מיוחד בנושא בהשתתפות ראשי הישיבה בעבר ובהווה ורבים משרי הממשלה וחברי הקבינט. הדרישה של כולם הייתה אחת – הגיע הזמן לחזור! הקמתי בכנסת את 'השדולה לחזרה לקבר יוסף' אליה הצטרפו 22 חברי כנסת, והיא פועלת בכלים פרלמנטריים רבים לקידום המטרה".

משכם תצא תורה

הקשר העמוק לשכם וליוסף הצדיק הוא לא רק נוסטלגיה או דרישה לאומית, אלא נטוע בלב תורה פנימית ושפה רוחנית מעמיקה, שביקשנו לטעום ממנה על קצה המזלג. "שכם היא עיר הברית ויש לה הרבה השפעות רוחניות", אומר הרב מיכי יוספי. "יוסף הוא הדמות שמלווה את עם ישראל הכי הרבה שנים בתנ"ך: מספר בראשית, בפרשיות וישלח עד ויחי, בהמשך שומעים עליו עוד קצת בפרשת שמות, אחר כך בפרשת בשלח, כשבני ישראל יוצאים ממצרים ומשה לוקח את ארונו של יוסף, ובספר יהושע מסופר שהוא חזר למקומו. יוסף הוא היסוד, ולכן הנוכחות היהודית בקבר יוסף משפיעה על יסוד הקשר והברית שלנו עם הארץ, על ההבנה שזו לא עוד שותפות אלא מהות עצמית ממש".

"הנוכחות היהודית בקבר יוסף השפיעה על המציאות בכל רחבי הארץ באופן דרמטי", מוסיף נעם לבנת אמירה משמעותית מבחינתו. "בבית המדרש בשכם התפתחה צורת חדשה של חשיבה עצמאית שהייתה בשעתו חריגה, ואולי גם קשה לעיכול לציבור הרחב. אחד הדברים הכי חריפים שהתבררו לנו, זה לא 'לבלוע' את מה שהאכילו אותך, אלא להתחיל לחשוב לבד עד כמה הדברים נכונים ומדויקים.

"דבר נוסף שהיה אצלנו זה חיבור בין האידיאולוגיה הארץ־ישראלית לבין החסידות. כאשר הרב יצחק הגיע לישיבה זה היה חידוש לא ברור וחיבור קשה, אפילו קצת 'לעומתי'. אמנם משפחת שפירא – הרב יהושע ור'

> היום זה נשמע כמו סיפור דמיוני. ירדתי במרכז שכם, בחורצ'יק צעיר בלי נשק, ושאלתי את הערבים: "איפה זה נבי יוסוף?" כיוונו אותי למקום, ואכן הגעתי

איציק – גדלו בצל לימודי חסידות, אבל לרוב הציבור הדתי זה היה ממש זר. נקודת המרכז אצלו הייתה תמיד ארץ ישראל, והיו גם מי שתפסו את שתי האידיאולוגיות האלה כעומדות בסתירה. הרב יצחק הגיע עם הרבה מאוד חדשנות אידיאולוגית, ועם מושג שהיה אז חדש: חסידות ארץ־ישראלית. הרבה חבר'ה עברו בישיבה במהלך שנות קיומה, כאשר חלקם המשיכו ממנה למקומות אחרים והתחילו להשפיע גם על סביבתם בצורה כזו או אחרת, כך שאותם חידושים הלכו והתפשטו בעוד ועוד מעגלים.

"היו אצלנו שני חבר'ה שהיו חסידי ברסלב, שאחד מהם גם נשאר בישיבה לאורך שנים, והיה לומד בהתמדה גדולה בציון עצמו. זה היה מאוד מוזר, כי בין ברסלב למרכז הרב – ישיבת המוצא של רוב התלמידים – לא היה אז שום קשר. אבל גם הדבר הזה הלך והתפשט, ופתאום נוצרו כל מיני וריאציות של חרדי־דתי־לאומי, ברסלב־דתי־לאומי, חב"ד־ארץ־ישראל, חב"ד־ברסלב, ועוד כל מיני דברים שעברו דרכנו. העובדה שחסידות וארץ ישראל הולכים ביחד – כיום זה נחלת הכלל, וזה בעיניי חלק מהתוצר של החידוש המחשבתי שהתפתח אצלנו".

"אני חושב שבשני תחומים ללומדים בקבר יוסף הייתה השפעה גדולה על המציאות – בתחום ההתיישבות, ובתחום של עבודת ה'", מוסיף ומדייק הרב דודקביץ'. "גדלנו על נאמנות לבית המדרש הארץישראלי מתורתו של הרב קוק, וביחד עם זה התפתחה אצלנו מוכנות לחשיבה מחודשת ורעננות. השילוב הזה הצמיח בניין מאוד מיוחד, שאני חושב שהשפיע מאוד על יצירתיות בענייני יישוב הארץ, וגם בתחום של עבודת ה': חסידות משולבת עם תורת הרב קוק, רעיון שקיבל לאט לאט הרחבה לעוד מחוזות בעולם התורה וההתיישבות. היה פה מעגל שכל אחד בסגנון שלו הביא את מה שהוא קיבל בשכם למחוזות שה' שלח אותו אליהם בהמשך הדרך".

איפה שכם שלנו?

"החזרה לקבר יוסף מסמלת נאמנות", מכוון הרב דודי קדימה, כשהוא עונה לשאלה איך לדעתו החזרה ליוסף תשפיע בעז"ה על המציאות בעתיד. "שלושת המקומות שיש לנו בהם קניין של ממש ונאמר עליהם "אין אומות העולם יכולים לומר גזולים הם בידכם", הם דווקא אלו שבהם יש לנו הכי הרבה מאבק עם הערבים. למה? כי יש כאן נקודה פנימית. כל אחד מהמקומות הללו מבטא תחום אחר, וקבר יוסף מבטא איזו ברית קודש, כמו דמותו של יוסף. החזרה הזו היא חזרה אל עצמנו, לקדושת ישראל, לשורשי הברית עם הארץ, להבנה שהארץ הזו היא לא רק מקלט כזה או אחר, אלא יש כאן שייכות עמוקה של הראשית שלנו, של אברהם, יצחק ויעקב. הראשית הזו מחזירה אותנו להיות נאמנים למה שאנחנו, והנאמנות של העם לעצמו, לרוחו וקדושתו, זה הכוח הכי חזק בכל מבחן שעומד לפניו, רוחני וגשמי".

"כיום הכניסות לציון מתאפשרות רק באמצע הלילה בליווי צבאי כבד", מספר סוכות על המציאות בשטח, "ובכל פעם שאני נכנס אני מתפעל מאלפי היהודים שוויתרו על שנת הלילה שלהם והגיעו מרחוק רק כדי לזכות להתפלל כמה דקות בציון יוסף הצדיק. יוסף הוא בעל החלומות, שהפך לסמל השמירה על הברית, נזרק לכלא והציל את העולם מרעב כמשנה למלך. הוא נוגע בלבבות של המוני יהודים, ואפילו גויים, אלפי שנים אחרי שנקבר. שכם היא עיר מרכזית וצומת דרכים בתולדות עם ישראל: לשם הגיע אברהם אבינו כשנכנס לארץ לראשונה, יעקב אבינו בוחר לחזור אחרי שנות נדודיו דווקא לשכם, זהו המקום הראשון אליו התורה מצווה את בני ישראל להגיע עם כניסתם לארץ, בין הר גריזים להר עיבל, ושם קיבלו בני ישראל את התורה מאהבה.

"הממלכה נחלקה בין ישראל ליהודה בטקס שנערך בשכם", הוא ממשיך, "ואפילו בדורנו גוש אמונים התחילו את ההתיישבות בשומרון באזור הזה. להבדיל, גם הסמל לפריצת האינתיפאדה השנייה היה נטישת קבר יוסף והפקרתו לידי המון ערבי. זה אולי נשמע קצת דרמטי", הוא אומר בהתרגשות שמבטאת את השינוי שחל בעם ישראל, "אבל הצעקה של הרב צבי יהודה "איפה שכם שלנו, אנחנו שוכחים את זה"? מהדהדת היום גם בכנסת ישראל".

"בעזרת ה', שכם תהיה המקפצה אל היעד – התנוססותו של בית המקדש בראש הר המוריה", מוסיף נעם ואומר בלב מלא תקווה, למרות כל המהמורות והקשיים בדרך. "אני לגמרי מייחל ומשתוקק לשוב לעיר על מנת לחיות בה. זה היה החזון של הגרעין מלכתחילה. לא רק ללמוד בקבר יוסף, אלא שיהודים יגורו בשכם, כמו בכל מקום אחר בארץ הטובה שלנו".

לתגובות ולסיפורים שלכם:
Binyael@gmail.com